

Laivo simbolika pamaro krašto dainose

Rimantas BALSYS

Objektas – Mažosios Lietuvos žvejų dainos, kuriose ypač ryškus laivo statymo (dirbdinimo, kūrimo ir plaukimo juo) vaizdinys. Tikslas – aptarti laivo simboliką, parodyti, kaip kinta laivo statymo vaizdinio semantika, atskleisti Mažosios Lietuvos žvejų dainų turinio ir poetinių vaizdinių santykį su šio krašto realijomis bei senąja pasaulėžiūra. Metodai – istorinis lyginamasis, integralinis. Išvada. Mažosios Lietuvos žvejų dainose minėtas vaizdinys gali būti suprastas kaip: 1) vedybų (gyvybės), 2) laidotuvių (mirties), 3) ir vedybų (gyvybės), ir laidotuvių (mirties) ženklas bei 4) žvejų gyvenimo realija.

Laivo statymo (dirbdinimo, kūrimo, plaukimo juo) vaizdinys būdingas visų Lietuvos regionų dainuojamajai tradicijai. Apibūdinamas vieną tokių dainų, B. Sruoga pastebėjo, jog „laively bernelis – tai jaunikis, o perkelti per jūrą – bus vestuvės” (Sruoga, 1949, p. 124). Panašiai teigia ir L. Sauka, kvietimą sėstis į laivelį vadindamas „meilautiniu motyvu”¹ (Sauka, 1968, p. 156). Jam pritarė ir D. Sauka, sakydamas, kad tai niekuo neypatinga buitinė situacija, dažnai sudaranti siužetinį centrą, kuris tikslinamas ir išbaigiamas aiškia vestuvine atributika pasižyminčiais bei simbolinę prasmę turinčiais įvaizdžiais (Sauka, 1970, p. 250).

N. Vėlius laivo statymo (dirbdinimo, kūrimo ir plaukimo) vaizdinyje linkęs išžiūrėti pasaulio modelio relikto (Vėlius, 1983, p. 187). Jo manymu, laivo, tilto arba namo² statymas, ko gero, yra bernelio fizinių ir dvasinių jėgų išbandymas norint įsitikinti, ar jis jau pakankamai subrendęs vedybiniam gyvenimui, ar „gerai susipažinęs su etninės bendrijos mitologinių žinių visuma ir su jų dominante pasaulio medžiu” (Vėlius, 1983, p. 191). Šiems teiginiams iliustruoti paprastai nurodomi tokie dainų žanrai bei tipai: kalendorinės dainos – *Vidury dvaro palavų krūmas* (Kl 29),³ *Leliumoj krašte marių, leliumoj* (Kl 62),⁴ *Po liepa liepa upelė teka* (Kl 406),⁵ *Sėdžiu po langeliu* (Kl 407),⁶ vestuvių – *Lėk, sakalėli, per ežerėlį* (V 811),⁷ *Oi, toli, toli, už Nemunėlio* (V 1025),⁸ *Oi, augo augo žalias pušynas* (V 1904).⁹

N. Laurinkienė teigia, kad siužetinės schemos (akmenėlis, krėslelis, luotelis, laivelis, o ant jo (jame) bernelis (mergelė) įvairiais veiksmais reiškia vienas kitam meilės jausmus) likučiai aptinkami ne tik senosiose, bet ir vėlyvesnėse dainose, o tokio siužeto ištakos veikiausiai glūdi archajiniame pasaulėvaizdyje. Taigi N. Laurinkienė šį vaizdinį dainose aiškina pirmiausia kaip kosmogoninių procesų erdvę: marios, kuriomis plaukia laivelis, jame sėdintis bernelis (mergelė) interpretuojami kaip kosmoso, organizuoto pasaulio darinys (Laurinkienė, 1990, p. 46 – 48).

Tokių dainų vaizdo neįprastumas bei simbolika neginčijama, tačiau dėl jo prasmės folkloristai ir mitologai nesutaria.

Pasak B. Kerbelytės, medžio (namo, laivo ar tilto) įvaizdžiui pažinimo, pasaulio, gyvybės medžio¹⁰ prasmės suteikimas kelia abejonių. Autorė klausia, kodėl žmogų labiau jaudino kosmoso sandara, jo organizacija, o ne būties ir buities problemos, ir atsako: vestuvės rengiamos ne tam, kad būtų galima pakalbėti apie kosmogoninius procesus; pagrindinis tikslas – susilaukti įpėdinių, pratęsti giminę.¹¹

Dainose (ypač vestuvinėse) dažni vandens, augalo,¹² kalno ir kitokie simboliai įgalina kalbėti ne apie padriką, bet apie darnią simbolių, reikšmių sistemą dainose, tikėjimuose, užkalbėjimuose, pasakose, visoje tradicinėje kultūroje. Simboliai liudija, kad dainose herojus (herojė) ne tikroviškus vaizdus stebi ir apdainuoja, o rikiuoja, dėlioja savo gyvenimo „prasmes” (Stundžienė, 1999, p. 97). Tas prasmes tyrusi B. Kerbelytė išvardija penkis pagrindinius tikslus, kurių siekia pasakų herojai. Vienas iš jų, būdingas viso pasaulio žmonėms, yra idealaus vedybų partnerio paieška (Kerbelytė, 1997, p. 114 – 115).

Taigi laivo (namo) statymo (dirbdinimo, kūrimo, plaukimo laivu) vaizdinyje, matyt, pirmiausia reikėtų ieškoti ne kosmogoninius procesus, o vedybinę situaciją atspindinčių idėjų ir simbolių.

Vedybų simbolika

Pažvelkime į vieną iš nedaugelio Mažosios Lietuvos dainų, kurioje poetiniai vaizdiniai dėliojami tarsi „iš paukščio skrydžio”, pereinant prie vis artimesnio vaizdo, kol dėmesys sutelkiamas į pagrindinį herojų:

Lėkė volungė, lėkė volungė,
Lėkė volungė per pakalnėlę.

Per tą pakalnę, per tą pakalnę,
Per tą pakalnę bėg srauns upelis.

Į tą upelį, į tą upelį,
Į tą upelį suk verpetėlė.

Į tą verpetą, į tą verpetą,
Į tą verpetą yr' žals laivelis.

Tame laivelyj', tame laivelyj',
Tame laivelyj sėd' dvi seseli.

Klvd 422¹³

Dainoje (užrašyta V. Kalvaičio ir vėlesnių tautosakos rinkėjų (Bj 1, 7) ryški tobula poetinio vaizdo siaurinio ekspozicija.¹⁴ Volungės įvaizdis gana dažnas ne tik Mažosios Lie-

tuvos, bet ir kitų regionų (ypač Žemaitijos) dainose. Tai vienas gražiausių Lietuvos paukščių, kurio švilpavimas prieš lietu¹⁵ lyg teigia gyvybės idėją, dainose perteikiamą tekančio upelio, verpeto, žalio laivelio vaizdiniais.¹⁶ Minėtą prielaidą patvirtina ir daugelyje šios versijos variantų plėtojama nuotakos našlaitės vedybų tema.

Panašiai reikėtų suprasti ir L. Rėzos užrašytos dainos *Laivas*¹⁷ simbolinius vaizdinius:

Į šilą ėjau
Šilužy kirtau,
Pagiry laivą kūriau.

O kai pakūriau
Juodą laivatį
Su aštuoniais kampačiais;

Ant kožno kampo
Po liepos medį
Su devynioms šakatėms.

RD I 9¹⁸

Kai kurie tyrinėtojai *laivatį su aštuoniais kampačiais* linę traktuoti kaip sakralinės erdvės ir laiko simbolį. Teigiama, kad skaičius aštuoni susijęs su erdvės struktūra horizontalioje projekcijoje. Pasak L. Klimkos, „baltų gyvenamo arealo platumose natūraliai išskiriamos aštuonios kryptys, aštuonis kampus turi liaudiškų audinių, juostų ornamentas „žvaigždė“ (latvių vadinamas Ausekliu), kuris laikytinas baltų kosmograma“ (Klimka, 1997, p. 64). Aštuonių kryptių (kampų) erdvės samprata žinoma ne tik baltams, ji akivaizdi ir ankstyvojoje krikščionybėje, budizmo kultūroje ir t. t.¹⁹

Vis dėlto tiek lietuvių, tiek latvių tradicinėje kultūroje skaičius aštuoni gana retas. Pasak J. Kursytės, skaičiaus aštuoni nėra nei latvių pasakose, nei tikėjimuose, nei kituose folkloro žanruose, o tik kalendorinėse pavasario ir žiemos švenčių dainose, aštuoni simbolizuoja išbaigtumą, laiko bei erdvės vienybę (Kursite, 1996, p. 118 – 119).

Skaičių *aštuoni* (aštuoni kampačiai), *devyni* (devynios šakos), *liepos*, giedančio *paukščio* simbolika šioje dainoje sudaro savitą kompleksą, liudija situacijos neįprastumą, įgalina išvelgti ritualo pėdsakus.²⁰ Anot B. Stundžienės, pagal *devynių* modelį schematizuotos dainų pradžios rodo jo pagrindu galėjus būti tai, kas gerai pažįstama, savaime suprantama, atėję iš kiekvieno patirties (Stundžienė, 2000, p. 123). Tai pasakytina ir apie liepos ir joje giedančio paukščio (dažniausiai – gegutės) simboliką šioje dainoje. Kukuojanti gegutė, žinia, gali išpranašauti ne tik vedybas, gyvenimo trukmę, bet ir mirtį.²¹ Visi išvardinti pastebėjimai leidžia minėtą dainos pradžią (aštuoni kampačiai, devynios šakos, liepa, giedantis paukštis) laikyti universalialia ekspozicija, iš kurios toliau gali rutuliotis tiek mirties, tiek ir gyvybės paradigma.

Cituota daina užbaigiama ypač šiam kraštui būdingu laivo kreipimo „į tą kiemelį, kur auga mergelė“ vaizdiniu:

Ei, broli, broli,
Brolyti mano,
Kur kreipsiva laivatį?

Ar ant dvaračio,
Ar ant miestačio,
Ar ant mažo kiemačio.

Mažam kiematy
Mažos mergatės,
Ale didi meilatė.

RD I 9

Šis akivaizdžiai vestuvinis (piršlybų) vaizdinio raiškos kompozicinis fragmentas pamario krašto dainose tampa dominuojančiu. Jį be vargo atpažinsime įvairių tipų ir skirtingų žanrų kūriniuose:

Ant kur kreipsi žėglužį,
Ant kur suksi laivužį?
Le 47 (D 1551 tipas *Atlyja lietūs, atpučia vėjas*)

Katrun suksiv' valtužė?
RD II 72 (D 1550 tipas *Išbėg išbėgo iš Rusnės kaimo*)

Kur kreipsiva laivatį?
RD II 75 (D 1560 tipas *Į šilą ėjau*)

Vienokia ar kitokia forma šis kompozicinis fragmentas yra plačiai paplitęs ir po kitus Lietuvos regionus:

– Sūneli mano,
Raiteli mano,
Kur stacysium laivelį,

Cies kuriuoj kiemeliu?
KDLD 24

Hipotetiškai galima teigti, jog šis Mažosios Lietuvos dainų vaizdiny (laivačio kreipimas kur auga mergytė) glaudžiai susijęs su realijomis,²² kituose regionuose jis kur kas mažiau arba visai neturi sąsajų su tikrove.

Net dainos, kuriose idealizuojamos vedybos su žvejų bernyčiu ar mergele, Mažojoje Lietuvoje turi unikalų regioninį koloritą (kitur paprastai aukštinamas bernelio gebėjimas arti, pjauti; mergelės – šieną grėbti, rugius rišti; idealizuojami darbo įrankiai, padargai, apie šaunumą sprendžiama iš žirgo ir t. t.):

– Cit, cit, mergele,
Spragilo nekilonosi,
Bet su laiveliu
Plačiom marėm bėgiosi.
TD VII 10²³

Samdysiu kelvaltėlę,²⁴
Vesiu žvejų mergelę,
Tai lengvai būsiu,
Su laiveliu liūliuosiu.
KlvD 168²⁵

Unikali šiuo požiūriu yra ir žvejų daina *Penkis metus auginau* (D 1534). Ji paplitusi tik Mažojoje Lietuvoje (užrašyti keturi variantai):

Du tris metus²⁶ auginau,
Du tris metus kalbinau,
O šiuos trečius metužius
Stosiva į laivužį.

Le 35

Stojimas į laivužį yra ne tik graži metafora, simbolizuojanti jaunuolių brandą, tinkamumą vedyboms, ji išreiškia ir žvejo šeimos savarankiškumą, gyvenimą, dažniausiai kupiną nuolatinių vargų ir nepriteklių. Kitame dainos variante *stojimas į laivužį* vartojamas pakaitomis (sinonimiškai) su *vargeliu*:

O šiam šeštam metelyj'
Įstojau į vargelį.

KlVD 69

Išsakytąją hipotezę dėl Mažosios Lietuvos dainų artumo realijoms sustiprina ir vestuvinė pasėdo daina *Oi, toli toli už Nemunėlio*,²⁷ kuri paplitusi ne tik Mažojoje Lietuvoje, bet ir Dzūkijoje, Suvalkijoje. Dainoje poetiškai įprasminata ne tik mergelės (bernelio) branda, tinkamumas vedyboms, bet ir egzogamijos²⁸ tradicijos. Ilgesingas žvilgsnis, nukreiptas į kitą Nemuno (vandenėlio) krantą, nėra vien poetinė metafora, bet ir realija, išryškinanti šio krašto specifiką – ieškoti vedybų partnerio kitoje Nemuno (vandenėlio) pusėje.²⁹ Tinkamiausia priemonė tam – laivelis, valtis. Neatsitiktinai V. Kalvaičio užrašytame dainos variante herojus *persiurtų* per Nemunėlį:

Kad aš žinočiau,
Kad mano būtų,
Aš *persiurčiau* per Nemunėlį.

KlVD 112

Suvalkijoje užrašytuose variantuose herojus *persikeldintų* (*persikeltų*) per Nemunėlį (JLD 498, 715), net *pereitų* per Nemunėlį (JLD 962). Kitaip tariant, atokiau nuo didesnių vandenų dainos leksika lengvai gali kisti. Kad ir vestuvinės dainos *Ir paaugo žalia liepa* (V 1428), labiausiai paplitusios Žemaitijoje. V. Kalvaičio užrašytas variantas tik dar kartą paliudija, jog šiame krašte laivelis vestuvių apeigose turėjo ne tik simbolinę, bet ir praktinę reikšmę:

Pasakykie, volungėle,
Ką tu ten regėjai?
„Aš regėjau dvi sesele
Tra ra ra ra ra ra,

Su *šluopu*³⁰ žėgliuojant.

KlVD 241³¹ (KlVD 242 Su *šluopu* važiavo)

Kitų regionų šios dainos variantuose – „į šliūbą važiuoja“ (LLD 8 500, 505), „eina“ (LLD 8 504). Paprastai dainose nesunkiai numanoma arba pasakoma ir vestuvinės kelionės priemonė:

– Juodbėreliai pašlajuoti,
Marga karietėlė.

LLD 8 503

Iš dalies galima sutikti su V. K. Sokolova, kuri teigia, jog pirminė persikėlimo (plaukimo) per upę prasmė – perėjimas į kitą, naują kokybę, būseną – pamažu užmirštama. Todėl „persikėlimas“ kartais vaizduojamas gana realistiškai (Сокколова, 1977, c. 193). Tą patvirtina ir Mažosios Lietuvos dainų leksika, akivaizdžiai paveikta realijų.

Tačiau net ir tose dainose, kuriose laivas yra praktinio, ūkinio pajūrio ir pamario žvejų gyvenimo atspindys, kuriose regime atskirus to krašto žmonių, buities ir darbų epizodus („lioduosim rugius, miežius“ LTRn p. 46; „parsivešim žalių šilkų“ RD I 35, KlVD 35 ir t. t.), laivo motyvas yra tik tam tikra įžanga, anksčiau ar vėliau vis tiek pakrypstama į meilės, vedybų tematiką. Tinkamas pavyzdys galėtų būti šienapjūtės daina *Dirbdysiu laivą*.³²

Dirbdysiu l'aivaž,
Geltoną l'aivaž,
Bėgsiu jūroms marel(ėms).

Ar būs pryš vėvaž,
Ar būs pavėžui,
Samdysiu pjovėjuk(us)

Bj 11

Bandymas dainoje įžiūrėti samdinių ėmimą iš Didžiosios Lietuvos (Grumadaitė, 1998, p. 43) vargu ar pamatuotas. Dainos variantuose minimos Mažosios Lietuvos vietovės, iš kur ketinama „samdyti“ pjovėjukus ar grėbėjikes, – *Kinčių kiemely* TD VII 8; *Srėbalų kieme* TD VII 9; *Lužų, Sudmantų kieme* PKD 8; *Lankutių kieme* PKD 94), bei paralelinis vaizdavimo būdas (pirmoje dalyje samdo pjovėjukus, antroje – grėbėjikes) aiškiai rodo vestuvinę dainos vaizdinių prasmę.

Laivo dirbdinimas (kūrimas), atplaukiantis (parbėgant, kreipiamas) laivelis simbolizuoja vedybų užuomazgą (kartais tam tarnauja ir ypač vaizdinga dainos ekspozicija), o plaukimas laiveliu, atsiskyrimas nuo kranto – dramatišką vedybų kulminaciją. Ir atvirksčiai – nepadirbdinto laivo, supuvusių medžių vaizdiniu dainose poetiškai įprasminami netesėti priešvedybiniai pažadai, nenusisekęs gyvenimas, skurdi žvejo buitis, neleidusi realizuoti didžiausiai gyvenimo svajonei:

Ketinai laivą kurdinti,
Šilkų žėglelius siūdinti;
Supuvo medžiai ant vandens,
Šilkų žėgleliai ant klėties.

KlVD 417³³

Kituose Lietuvos regionuose nerealizuotos svajonės arba, kaip teigia L. Sauka, „nepatentintos užgaidos, ilgėjimas kažko nekasdieniško“ reiškiamos kitokiais poetiniais įvaizdžiais: mergelė negauna „kalno uogelių“, nes „pašalnoti žiedeliai“; negauna nei „girios paukštelio“, nes „užrūdijus plintelė“ (Sauka, 1968, p. 157).

Laivo dirbdinimas (kūrimas) dainose gali būti gretinamas su laivo statymu pasakose. Mat pasakose (kaip ir dainose) laivo, tilto ar namo statymas gali būti vienas iš trijų sunkių darbų, užduodamų herojui, siekiant išbandyti jo fizines ir dvasines jėgas, t. y. norint įsitikinti, ar jis pakankamai subrendęs vedybiniam gyvenimui (Vėlius, 1983, p. 191).³⁴ Kitaip tariant, laivo dirbdinimas (kūrimas) dainose, pasakose gali būti suprantamas ir kaip archajiškų iniciacijų atspindys.³⁵

Latvių žvejų dainos tokių išplėtotų siužetų neturi. Tačiau ir glausta latviškų ketureilių informacija leidžia įžiūrėti tą pačią (vedybų, pilnametystės, pasirengimo savarankiškam gyvenimui) laivo dirbdinimo simboliką kaip ir Mažosios Lietuvos dainose:

Laivā dzimis, laivā audzis
Laivā mūžu nadzīvojs,
Laivā vesu līgaviņu
Kas ar mani rotātos.

LTdz 13192

Laive gimēs, laive augēs,
Laive amžiu nūgyvenēs,
Laive vešiu mergužēlę,
Kuri su manim žais.

Aplinkybių neįprastumą (palyginti su lietuvių žvejų dainomis) paryškina tai, jog latvių žvejų dainose dažnas įvykis, veiksmas, darbas (taip pat ir laivo darymas) yra Jūros ar kurios kitos motinos inicijuojamas (LTdz 13043), o pats laivas gali būti ir žvejų, ir dievų (Dievo, Dievo sūnelių, Saulės) nuosavybė.

Mirties simbolika

A. Zubavičiūtė straipsnyje „Lietuvių dainos apie vadavimą ir jų paralelės Europos tautų baladėse“ pastebi, kad kai kuriuose tarptautinės baladės „Išperkama mergelė“ variantuose taip pat labai ryškus kelionės valtimi motyvas. Autorė išvelgia dvi skirtingas kūrinių veikėjos pozicijas: vienu atveju valtis merginai tampa nepageidaujama vieta, kitu traktuojama kaip išsigelbėjimo galimybė. Daroma išvada, jog toki skirtingą kelionės valtimi traktavimą gali lemti ir paties žodžio laivas (valtis) semantika (Zubavičiūtė, 1999, p.146). Kitaip tariant, jau pati žodžio laivas (valtis) reikšmė leidžia kalbėti apie kelionę į mirtį ir kelionę iš mirties.³⁶ Pats žodis *laivas* (*laiva*, *laivē*), latvių *laiva* greičiausiai pasiskolintas iš Pabaltijo suomių (suomių *laiva*, estų *laev*). Šie, savo ruožtu, galėjo pasiskolinti iš germanų **flauja-*, kurio tęsinys gali būti senovės islandų *fley* ‘laivas, plaustas’ (tą pačią šaknį turi ir lietuvių *plauti*, *plaustas*) (Urbutis, 1981, p. 12).³⁷ Taigi dainose laivo semantika neatskiriama nuo ambivalentiškos vandens prasmės.

Aptariant Mažosios Lietuvos dainas, kuriose laivelis apvirsta, o bernelis ar mergelė nuskęsta, labai sunku nubrėžti ribą tarp simbolikos ir realybės:

Ir apvirto laivelis
Ir nuskendo bernelis.

Bėg mergelė verkdamą,
Aukštyn rankas keldamą.

TD VII 6³⁸

Skirtingai nuo dainų, kuriose herojus skęsta dėl vainiko, čia neplėtojama virtimo „marių ženteliu“ tema (bent jau dainose, kurios užrašytos Mažojoje Lietuvoje). Realybės ir tragizmo pojūtis ypač sustiprėja XX a. antrojoje pusėje užrašy-

tuose variantuose, kurie nebeturi ir įprasto šiam dainų tipui dialogo (*Atsiliepė bernelis / Jūrų marių dugnely*). Jų pabaigoj tik konstatuojama, jog po mirties nieko nebėra (tai liudija apie mirties sampratos pokyčius žmonių sąmonėje):

Ir nuskendo bernelis
Jūrės marės gruntely.

LTU 52³⁹

Gana neįprastas A. Juškos užrašytas tos dainos variantas. Tradicinis klevelio kirtimas, šakų genėjimas, lentelių skal-dymas, laivelio darymas čia neturi įprasto (kaip prieš tai cituotuose posmuose) plaukimo, virtimo ir skendimo eiliškumo. Dainoje tiesiog ketinama įguldyti bernužį (mirusį?) į laivužį ir paleisti į marias:

Budavotų laivužį
Įguldytų bernužį

Įguldytų bernužį
Ir paleistų į mares.

JLD 858

Cituotas posmas šiek tiek primena skandinavų tradiciją laidoti mirusiuosius laivuose (ši tradicija žinoma ir slavams (Galvydis, 1980, p. 49)). Vienoje germanų sakmėje pasakojama, kad miręs dievo Odino sūnus Baldras (jaunas saulės dievas) buvo paguldytas į laivą, jame sukurtas didelių rąstų laužas ir laivas paleistas į atvirą jūrą.⁴⁰ Teigiama, kad taip senų senovėje į paskutinę kelionę išrengdavo kunigaikščius ir didžiavyrius⁴¹ (Demeter, 1993, p. 30).

Lietuvių pasakose bei sakmėse luotu (valtimi) į mirusiųjų pasaulį (pragarą), esantį už vandens, kelia irklininkas, keltininkas, luotininkas. Pomirtinio pasaulio už vandens samprata priskirtina galbūt pirmiausia toms baltų gentims, kurios gyveno arti vandens (jūrių, marių), be to, galbūt ilgą laiką kontaktavo su keltais (Beresnevičius, 1990, p. 103). Antrąją prielaidą tarsi patvirtina padavimai apie piliakalnius, kuriuose herojus pamato neįprastų, nežinomų dalykų. Viename tokių padavimų (apie Šeimyniškių piliakalnį) sakoma, jog herojus, įlindęs pro skylę į piliakalnį, radęs išpuoštą kambarį, o jame – laivelį, pilną auksinių pinigų. Laivelio gale sėdėjęs ponaičiukas. Jis paėmęs kepurę, pripylęs aukso ir išleidęs piemenuką (EAMD 11).⁴² Kitame padavime berniukas pasakoja matęs laivą, kuriame sėdėjusi ponia su šuniuku – ponia sėdėjusi viename laivelio gale, šuniukas kitame. Kai tik ponia berniuką pamačiusi, tai šokusi iš laivo, net laivelis apsvirtęs (EAMD 201).⁴³ Pasak G. Beresnevičiaus, šie padavimai nesiderina prie baltiško konteksto ar bent jau ta baltiška konteksto dalis mums nežinoma. Iš tų, kurie geležies amžiuje savo mirusiuosius ėmė laidoti sudegindami juos laivuose, mums artimiausi būtent skandinavai. Ar čia įžiūrėsime konkretaus vikingo sudeginimo laivėje sceną, kuri įsirėžė į lietuvių atmintį, ar „migruojantį pasakojimą“, vis tiek reikėtų pripažinti, jog padavimo ištakos – konkretus tokio laidojimo paprotys, o tokio motyvo kilmę G. Beresnevičius linkęs aiškinti kaip lietuvių protėvių kontaktų su skandinavais ankstyvaisiais

viduramžiais pasekmę (Beresnevičius, 1998, p. 8). Laivas (valtis) ne tik skandinavų, bet ir daugelio kitų tautų mitologijoje (ir laidotuvių ritualuose) yra persikėlimo iš gyvųjų pasaulio į mirusiųjų (kartais atvirkščiai) priemonė.⁴⁴

Tokie vaizdiniai greičiausiai atsirado iš realiųjų – kai mirusieji buvo laidojami negyvenamose salose, anapus upės ar ežero, o jiems perkelti naudoti laiveliai, luotai.⁴⁵ Iš čia ir tikėjimas, jog mirusieji negali peržengti vandens. Vanduo, kuriuo prausiamas mirusysis, išpilamas paskui vežamą į kapus karstą, kad vėlė negrižtų į namus vaidentis (Vyšniauskaitė, Kalnius, Paukštytė, 1995, p. 445). Panašiai galime interpretuoti ir *pavedimo* vandens išpylimą nuotakai išvykstant į vyro namus. Tai riba, kurios nebegali peržengti ištekėjusi mergina (nebegali grįžti į ankstesnę padėtį, net į gimtuosius namus grįžta tik kaip viešnia (Balsys, 1998, p. 47)). Tokie seniausi ritualai visiškai nepranyksta, išblėsta arba pamažu keičiasi jų turinys, bet buvusi forma ilgai išsilaiko (Stundžienė, 1999, p. 94). Apie Sartus dar XX a. pradžioje per Jonines degindavo laivelį, jei juo buvo tekę vežti mirusįjį. Mat manyta, kad tokiu „myruoliu“ žvejojant niekada žuvies nebesugausi (Lietuvių XIV, 1958, p. 101 – 102).

Matyt laivelio (luoto) – vienos iš seniausių transporto priemonių – panaudojimas laidotuvių apeigose galėjo suponuoti *laivo* – *karsto* paralelę Mažosios Lietuvos dainose:⁴⁶

Padirbdyk man laivel
Ant aštuonių kantel,–
Ant kožnos kantos
Po angeliuk,
Į galvos galą
Vardą pavardik,
Palaidok mane
Ant kapų kalnel.

TD VII 127

Šioje dainoje ikirikščioniškos pasaulėjautos vaizdinius ima gožti krikščioniški simboliai. Minėtų simbolių samplaika išlieka ir tose dainose, kuriose laivo – karsto metaforą pakeičia gryna realija – „grabas“:

Padirbdyk man grabelį
Baltos liepos lentelių....
.....
Ant kožno kampo
Po ziegoruką,
Per vidurį grabelio
Dvi raibi gegužėle.

KlvD 134⁴⁷

Dirbydink man grabelį
Ant aštuonių kantėlių,
Ant vidurio varpėlių,
Kurios taip graudžiai gied.

Bj 23⁴⁸

Realų dainos įvaizdžių pagrindą patvirtina ir V. Kalvaičio 1892 metais Gilijos bažnytkaimyje užrašyti etnografiniai duomenys. Čia sakoma, jog vienuolikmetės Nurkaitytės žaliojo aštuonžambio grabo „kantai“ buvo nudažyti bėrai, jų tarpai

raudonai, mėlynai, geltonai, išgražinti rožėmis bei lelijomis (KlvD, p. 64). Tokiomis pat spalvomis Mažosios Lietuvos dainose dabinami ir laiveliai. Minėtų dainų realistinius vaizdus galime atpažinti ir iš senųjų šio krašto antkapinių paminklų – krikštų, kurie buvo puošiami stilizuotais žiedais, žirgelių galvomis, paukščiais (dažniausiai gegutėmis arba balandžiais⁴⁹) (Čerbulėnas, 1995, p. 526 – 527). Paukščių figūrų kompozicija paprastai būdavo simetriška, bet neretai vieną figūrą dėdavo ant stiebelio krikšto viršuje arba pritvirtindavo prie vingrios vielos (Gimbutas, 1958, p. 32). Papūtus vėjui tokia paukščio figūra siūbuodavo į visas puses. Taip ir dainoje:

Ant jos kapužėlio žyd brūnas bijūnelis,
O ant krikštužėlio tup raiboji gegelė.

Arch IV p. 593

Latvių žvejų dainose laivas (laivo vėlukas) tampa ir žvejo mirties ženklu:

Ko tā saulīte
Tik grauži raud?
Jūrā noslika
Sudraba laiviņa.

LTdz 13381

Ko ta saulelė
Taip graudžiai rauda?
Jūroje nuskendo
Sidabro laivelis.

Zvejas vīra dvēsēlīte
Vēlodzīna galinā;
Kad nolūza vēlodzīnis,
Tad pazuda dvēsēlīte.

LTdz 13045

Žvejukēlio siela
Ant vēlungēs galo;
Kai nulūžo vēlungēlē,
Tāi pražuvo siela.

Sunku pasakyti, ar Mažosios Lietuvos (bei kitų Lietuvos regionų) dainose pasitaikantis sugretinimas *laivas* – *karstas* atsirado dėl realiai egzistavusio papročio laidoti (deginti) mirusiuosius laivuose (į šį klausimą galbūt atsakys archeologai). Akivaizdu kitka – laivo dirbdinimo (kurdinimo, plaukimo laivu) vaizdiny Mažosios Lietuvos ir latvių žvejų dainose gali išreikšti ir gyvybės (vedybų), ir mirties (laidotuvių) idėją. Tai įgalina kalbėti apie gyvybės – mirties, laidotuvių – vestuvių paraleles, šių vaizdinių bendrą kilmę.

Mirties – vedybų simbolika

Mažosios Lietuvos dainose tokią pat prasmę kaip laivelio ant aštuonių kampačių, atrodo, turi ir itin retas *turmelio ant aštuonių kampelių* (užrašyta viena daina) bei *dvarelio* (taip pat vos viena daina) kurdinimas:

Oi kad žinočiau šėirelę gausiąs,–
Pakurdinčiau *turmeli*
Ant aštuonių kampelių...

.....

O kad žinočiau mergelę gausią,
Pakurdinčiau dvarelį
Ant keturių kampelių.
Kiek ant kampelio po gegužėlę
Kas rytelį kukavo.

TD VII 48

Pirmasis posmas orientuoja į mirties, antrasis – į vedybų simboliką. Kad dainose trokštama šeirio (našlio, rečiau – šeirėlės) mirties, matyti ne tik iš Mažosios Lietuvos, bet ir iš kitų regionų dainų. Antai Advento ir Kalėdų dainose ypač populiarius seno jauniko motyvas.⁵⁰ Senam nemylimam jaunikniui mergelė kloja patalėlį „trijų eilių erškėtėlių“, po galva deda akmenėlį, užkloja akėčiom, rūko dūmuose, užpjudo šunimis. Kartais jį užmuša akmeniu sakalėlis, nuskandina iš debesio pasipylęs lietus ir t. t. (Vėlius, 1989, p. 8 – 14).

Mirties ir gyvybės simbolikos persipynimą vaizdžiai iliustruoja ir L. Rėzos daina, kurioje vietoje *laivelio* (žr. RD I 9) minimas *dvarelis*:

Pasikurdinkis
Margą *dvarelį*
Ant plačio vieškelėlio.

Ant kiek kampelio
Po alyvėlę
Su devynioms šakelėms.

Į viršūnelę
Po gegužėlę
Kas rytužį kukavo.

Tol ji kukavo,
Kol iškukavo
Dukrytę nuo mamuzės.

RD II 37

Šių posmų vestuvinė simbolika neabejotina. Tačiau toliau ją keičia laidotuvių, mirties ženklai:

Tai aš nueisiu
Į tą žemelę,
Kur gyven be darbelio.

Po velėnėlėms,
Po smilginėlėms
Čia gyven be darbelio.

RD II 37

Vedybų (gyvybės), laidotuvių (mirties) ritualai galėjo turėti bendrybių. Žymus etnografas bei folkloristas Arnoldas van Gennepas dar XX a. pradžioje (1909) garsiausiame savo darbe *Les Rites de Passage* pastebėjo, jog gimimo, vaikystės, vestuvių, nėštumo, tėvystės, iniciacijos į religinę bendruomenę bei laidotuvių apeigos yra labai panašios (Gennep, 1960, p. 65 – 115). Ir lietuvių vedybų bei laidotuvių papročius sugretinti nėra sunku: apeiginis maudymas (maudymasis), kelionė į svetimą (kitą) pasaulį (šalį), vandens išpylimas paskui vežamą karstą ir išvykstant jauniems – tik maža bendrybių dalis. Ypač atkreiptinas dėmesys į raudas, kai, pa-

sak D. Saukos, laidotuvių apeigų dramoje matydama skaudžiausią vestuvių iškilmių atsikartojimą, raudotoja abu išgyvenimus sulieja į vieną būseną⁵¹ (Sauka, 1970, p. 207). Bene ilgiausiai išsilaikęs ir plačiausiai žinomas paprotys netekėjusių (nespėjusių ištekėti) merginą laidoti su nuotakos rūbais.⁵² Šis paprotys žinomas ne tik lietuviams, bet ir slavams. Teigiama, kad daugelyje rusų gyvenamųjų sričių ir ištekėjusias moteris rengdavo nuotakos rūbais (tam jie būdavo specialiai saugomi) (Соколова, 1977, c. 194 – 195). O štai L. S. Kavtaskis yra aprašęs net iki XX a. antrosios pusės išlikusių mordvių paprotį per jaunos merginos laidotuves imituoti jos vestuves. Autorius pažymi, jog „vėlesnių laikų apeigos atlikėjai jau puikiai suvokia, jog mergina numirė ir niekada nebegrįš į gimtąjį kaimą, todėl tėvai, giminės, bendraamžiai gailiai aprauda mirusiąją. O tradicija verčia apeigos dalyvius linksmai dainuoti, šokti⁵³“ (Кавтаский, 1974, c. 267 – 273). Žinoma, toks paprotys jau seniai nebeturi religinio pagrindo ir išliko tik dėl tradicijos, tačiau nekyla abejonių, jog tokio pagrindo būta. Senojo tikėjimo reliktu galime laikyti vieną lietuvių sakmę, kurioje duktė priekaištauja motinai, kam ji sudėjo į karstą kraitį – jai dabar visą laiką reikia rietimus nešioti (BsV p. 116). Toks sakmės motyvas galėjo atsirasti dėl pakitusio požiūrio į senąją tradiciją.

Įdomu, kad aptariamose dainose laivelis, turmelis, dvarelis yra *kuriamas, kurdinamas*. Atrodo, kad regime dar vieną tik Mažojoje Lietuvoje aptinkamą semantinę dialektizaciją.⁵⁴ Mat kituose regionuose bernelis paprastai *stato* klėtėlę, butelį, dvarelį, laivelį (žr. K 200), o pamario krašte *kuria, pakuria, pasikurdina* laivelį (RD I 9, RD II 75, Le 17), svirnelę (Le 70), *kurdina* turmelį (TD VII 48), dvarelį (RD II 37) ar net miestą:

Miestą sau *pakursim*
Brangių akmenaičių,
Sauluzės langaičių.

KlvD 491

„Lietuvių kalbos žodyne“ tarp žodžio *kurti* (*pakurti*) reikšmių pateikiama ir mums rūpimoji – ‘pastatyti, įrengti’. Šios reikšmės pavyzdžiai kaip tik ir paimti iš Mažosios Lietuvos dainų bei senųjų raštų – rankraštinės 1590 metų J. Bretkūno „Biblijos“ bei rankraštinio veikalų „Clavis Germaniko – Lithuania“, datuojamo 1673 – 1701 metais (LKŽ, 1962, p. 976). K. Būga teigia, kad lietuvių žodžio *kurti* pagrindinė reikšmė turėjo būti ‘daryti, taisyti’ (Būga I, 1959, p. 128), bet priduria, kad kuriami tėra trobesys, laivas, miestas, pilis (Būga, 1959, p. 132). Minėti objektai paprastai reiškia žmonių gyvenamąją vietą, t. y. tiesiog namus, kuriuos mitinėje pasaulėžiūroje turėjo ir gyvieji, ir mirusieji (plg. *namas* – trobesys, *amžinas namas* – kapas, karstas – *mano nameliai šešių lentelių, taisyti į namus* – rengtis mirti (LKŽ, 1970, p. 528 – 529). Kitaip tariant, dainose minimas laivelio, turmelio, dvarelėlio *kūrimas* gali turėti sąsajų ne tik su vedybų, bet ir su laidotuvių apeigomis (gal net su mirusiųjų deginimo tradicija⁵⁵). Išsakyti teiginiai leidžia dar kartą pabrėžti archajinių vedybų ir laidotuvių apeigų bendrybes. Laidotuvių ir vestuvių ri-

tualų tapatumą regime XII amžiaus rusų metraščio⁵⁶ pasakojime „Olgos kerštas už Igorio mirtį“. „Drevlianių“ piršliai klaidingai perskaito kunigaikštienės Olgos paliepiamą, kad pasiuntiniai reikalautų nuvedami į pirtį ir kad būtų nešami valtyse, todėl vietoj vestuvių atliekamos laidotuvių apeigos (vieni pasiuntiniai atnešami *valtyse* ir sumetami į gilią duobę bei užkasami, t. y. palaidojami, kiti sudeginami pirtyje) (Федомов, Сумникова, 1985, c. 9 – 17)).

Taigi laivo statymo (dirbdinimo, kūrimo), plaukimo laivu vaizdinys būdingas visų Lietuvos regionų įvairių žanrų bei įvairių tipų dainoms. Mažosios Lietuvos žvejų dainose minėtas vaizdinys gali būti suprstas kaip: 1) vedybų (gyvybės); 2) laidotuvių (mirties), 3) ir vedybų (gyvybės), ir laidotuvių (mirties) ženklas arba kaip 4) žvejų gyvenimo realija.

Laivo statymo (dirbdinimo, kūrimo), plaukimo laivu vaizdinio semantikos pokyčiai (lyginant seniausius ir vėliausius užrašymus) rodo, jog vis labiau dyla senoji (mitinė) šių vaizdinių prasmė, ryškėja realistinės gyvybės ar mirties paradigmos. Tokie pokyčiai liudija ir apie mirties bei pomirtinio gyvenimo sampratos kaitą žvejų tradicijoje.

NUORODOS:

1. Tokių „meilautinių“ motyvų L. Sauka sumini ir daugiau: „kačiuko“, „žiedo“, „žirgelio“, „skarbelio“, „šilkų kuskos“ pametimas (SIS 736 – 759), raginimas šokti „per stakles“, „per svirnelį“, bauginimas, kad „nukris kepurėlė“, „riedės vainikėlis“ (SIS 685 – 687), „žirgo girdymas“, „kibirėlių sudaužymas“, „avietėlių laužymas“ (JSD 62, 90, 171) ir t. t. (Sauka, 1968, p. 156).
2. Pasak N. Vėliaus, laivas mūsų liaudies poetinėje tradicijoje prilyginamas namui, kartais tiesiog vadinamas namu (seklyčėle). „Atplaukė laivelis – nauja seklyčėle“, – sakoma vestuvių dainoje *O kur buvai, berneli* (V 236). Todėl vienuose dainos *Ant marių krantelio* (K 200) variantuose bernelis stato klėtelę, butelį, dvarelį, o kituose – laivelį. Daroma išvada, jog namas vietoje laivo dažniau minimas Dzūkijos ir Suvalkijos pietuose užrašytose dainose. N. Vėliaus teigimu, ne tik laivas ar namas, bet ir tiltas, lieptas, krėslas ar net akmenėlis, ant kurio sėdi ritualinio veiksmo dalyviai, gali simbolizuoti pasaulio medį (Vėlius, 1983, p. 187).
3. Daina labiausiai paplitusi Dzūkijoje. Užrašyti 74 variantai. Mažajoje Lietuvoje ji nežinoma.
4. Užrašyti tik du šios dainos variantai. Turi bendrą kompozicinių fragmentų su Kl 29. Mažajoje Lietuvoje ji nežinoma.
5. Daina ypač populiari pietinėje ir rytinėje Lietuvos dalyje. Užrašytas 261 variantas. Mažajoje Lietuvoje nežinoma.
6. Užrašyti 89 šios dainos variantai. Mažajoje Lietuvoje ji nežinoma.
7. Vestuvių dainos (užrašyti 485 variantai) *Lėk, sakalėli, per ežerėlį* viena iš versijų. 29 šios versijos variantai paplitę po Mažąją Lietuvą ir Žemaitiją (PKD 48; TD VII 114, 115; Klvd 421, 422).
8. Vestuvinė daina, paplitusi visoje Lietuvoje. Užrašyta 90 variantų. *Ei, liūliuoj liūliuoj juods vandenėlis* (6 variantai) bei *Parbėg laivelis jūroms maružėms* (3 variantai) paplitusios tik Mažajoje Lietuvoje.
9. Įvairiuose Lietuvos regionuose užrašyti 73 variantai (V 1832). Mažajoje Lietuvoje daina neužrašyta, bet šis dainos tipas turi bendrą kompozicinių fragmentų su D 1569 *Pats pušį kirtau* (JLD 308, JSD 132, 851, 852). Abu dainų tipus vienija tas pats kompozicinis fragmentas („Pats pušį kirtau, / Pats laivą dariau, / Pats mergužę perkėliau“).
10. Gyvybės, kosmoso, pasaulio medžio idėją išpopuliarino V. N. Toporovas (Топоров, 1971, c. 9 – 62, Топоров, 1980, c. 398 – 406).
11. Pateikiamas ir pavyzdys iš vestuvių apeigų Molėtų rajone. Kariant piršlį senukas neleidžia šaipytis iš iškamšai tarpukojų pakabintos morkos, sakydamas, jog tai yra „Gyvenimo medis“ (Кербелите, 1997, c. 330 – 333). Panašių pavyzdžių galima rasti ir daugiau. Palyginkime slavų užkalbėjimo nuo „vyriškos negalios“ fragmentą: „*Vardan Dievo Tėvo, Sūnaus ir Šventosios Dvasios, amen. Yra šventas Okeanas – jūra, tame Okeane jūroje yra sala, toje saloje ažuolas plieninis, to ažuolo šaknys plieninės, šakos plieninės, viršūnė plieninė. To ažuolo nei vėjas, nei audra neišvers. Taip ir man, dievo tarnui, kad stovėtų septyniasdešimt gyslų ir viena gysla....*“ (Русский, 1996, c. 363). Kitame užkalbėjimo variante sakoma, jog „yra Okeanas – jūra, toje jūroje akmuo, ant to akmens plieninis ažuolas....“ (Русский, 1996, c. 363).
12. Pavyzdžiui, rašydama apie simbolių raišką lietuvių liaudies mene, M. Gimbutienė teigia, jog visi augalų motyvai, nuo paprasčiausio trilapio ar trišakėlio iki vešlaus pumpuro arba vaisiais aplipusio medžio, reiškia vyriškojo prado ir stebuklingos žemės galios rezultata (Gimbutienė, 1994, p. 50). Tą patį galima, matyt, pasakyti ir apie liaudies dainų simbolinius vaizdus.
13. Vestuvinės mergvakario dainos *Lėk, sakalėli, per ežerėlį* (V 811) viena iš versijų. Daina paplitusi visoje Lietuvoje (užrašyta per 600 variantų). Minėtos versijos užrašyta daugiau nei 30 variantų (pusė jų – Mažajoje Lietuvoje). Ši versija ryškiai skiriasi nuo kitų. Mažajoje Lietuvoje užrašytuose variantuose skrenda *volungė* (kituose regionuose – sakalas, vanagas, varnelė), laivelyje sėdi dvi arba trys *seselės*, jas „globoja“ *žvėrys* – meška, vilkas, lapė, zuikis (kituose regionuose našlaitė „globoja“ dangaus kūnai).
14. Apie meninį vaizdo siaurinio arba platinimo metodą dar 1926 metais rašė B. M. Sokolovas, teigdamas, jog dažnai vieną vaizdą dainose keičia kitas (siauresnis arba platesnis), o paskutinis, labiausiai „suspaustas“ poetinis vaizdinys paprastai yra pats svarbiausias (Соколов, 1926, c. 39 – 40).
15. Volungė gieda: „Lyk, prilyk, lyk, prilyk“. Volungė prieš lietų: „Dieve, duok lietaus“. Kai lyja, volungė šaukia „Grybų radau“ (LKŽ, 1999, p. 943). Sakmėse sakoma, kad pasaulio pradžioje visi paukščiai upes kasė, tik lingė ir volungė prie darbo nėjo – tingėjo. Dievas jas ir nubaudė – leidžia gerti tik lietaus vandenį.
16. M. Gimbutienė dar teigia, kad volungė (kaip ir gegutė, balandis, lakštingala, kregždė, sakalas, pelėda) yra susijusi su sielų persikūnijimu, turi pranašišku galių (Gimbutienė, 1994, p. 40).
17. Nors ši daina priskirta žvejų dainų tipui *I šiląėjau* (D 1560), akivaizdžiai matyti, kad nemaža dalis šio tipo dainų turi vos vieną kitą L. Rėzos užrašytos dainos kompozicinį fragmentą (apie kompozicinio fragmento terminą žr.: Balsys, 2001 – 2, p. 93 – 115), o kai kurios ir išvis nieko bendra su minėta L. Rėzos daina neturi. Daina užrašyta 56 kartus įvairiuose regionuose (ypač dažnai Mažajoje Lietuvoje). Sprendžiant iš tematikos ir vaizdavimo būdo, daina bus gimusi pamario krašte, o panemuniaus paplitusi ir po kitus regionus.
18. Tą patį kompozicinį fragmentą randame ir kitoje L. Rėzos dainoje:

Ant kažno kampo
Po briedžio ragą,
Su devynioms šakatėms.

Ant kažnos šakos
Po aukso kupką,
Rinčvynacio pripiltą.

RD II 75

Variantas, kaip matome, savitas, bet bendra mitinė kompozicinio fragmento prasmė lieka ta pati.

19. Ankstyvojoje krikščionybėje aštuonių tobulumą atspindi krikščionybės (baptisterijos), statomos prie bažnyčios krikšto apeigoms, oktagonas (aštuonkampis), simbolizuojas moteriškumą. Bažnyčios glėbį, Kristaus prisikėlimą (Simbolių, p. 28). Budistų simbolinis ratas dažnai vaizduojamas su aštuoniais stipiniais (mandalos apskritimas brėžiamas kaip lotosas su aštuoniais vainiklapiais arba dalijamas į aštuonias dalis, aštuoni takeliai veda į dvasinę tobulybę, Višnus turi aštuonias rankas, kurios gali būti asocijuojamos su aš-

- tuoniais erdvės sargais (Mitologijos, 1997, p. 58). Aštuonias kojas turi eiklusis Odino žirgas Sleipniras, ant kurio užsėdęs dievų pasiuntinys Hermiodas nusigauna į mirusiųjų karalystę (Demeter, 1993, p. 31).
20. Indoeuropiečiams buvo žinomas aštuonių dienų ir devynių naktų laiko ciklas. Latvių stebuklinėse pasakose devynios paros yra laiko tarpas, per kurį įvyksta kas nors tikslinga (Kursiute, 1996, p. 122). Apie *devynis*, žyminčius ne tik mitinį laiką, bet ir erdvę, sakralumą, yra užsiminęs jau L. Rēza, teigdamas, kad šiuo požiūriu lietuvių, latvių ir skandinavų mitologija turi daug bendrumo (Rēza, 1958, p. 324).
 21. Gegutės kukavimas tikėjimuose aiškinamas prieštarai. Pasak L. A. Jucevičiaus, „jeigu tik pasitaiko gegužė išgirsti kukuojant prie kurių namų, – tai jau ženklas, kad tuose namuose mirs kas“ (Jucevičius, 1959, p. 96). Kai sode kukuoja, tai bus nabašnykas (LKŽ, 1984, p. 273). Jei pirmą kartą pavasarį išgirsti gegutę kukuojančią ant žaliuojančio medžio šakos – gerai. Jei gegutė kukuoja tupėdama ant nudžiūvusio medžio šakos – blogai: tame kieme mirs žmogus arba bus blogi metai (mįslė apie laidotuves: „Ei nu keliu pakele, / Randu tašant betašant, / Auksa žvaigždę bešvytuojant / Ir gegutę bekukuojant“ (LFCh, 1996, p. 156). Jei kieme pavasarį gegutė sodo medžiuose kukuoja ir po sodą žemai skraidais tiek žemai, kad beveik siekia sparnais pievos žiedus, ten tais metais bus vestuvės (Dulaitienė – Glemžaitė, 1958, p. 224). Panašūs tikėjimai žinomi ir latviams: aukštai medyje tupinti gegutė pranašauja vestuves (Straubergs, 1944, p. 127). Latvių dainose gegutė vadinama „dievrege“ (la. dievredzite), siejama su deive Laima (Kursiute, 1996, p. 235).
 22. Oto Glagau rašo: „Žvejų kiemuose prie Kuršių marių pasitaiko senų žmonių, niekad nemačiusių žagrės, akėčių ir ratų, o arklį tik žiemos metu, kai esti rogių kelias. Kiekvienas kiemas turi vieną arba kelias valtis, kuriomis keliaujama. Vaikai iriasi valtimis į mokyklą, suaugusieji valtimis keliauja į bažnyčią, valtimis nugabenami darbininkai į pievas ir daržus, parplukdomas į sodybą nupjautas šienas ir nuimtos daržovės“ (Glagau, 1970, p. 201).
 23. Daina žinoma tik pamario krašte. Užrašyti vos du variantai (D 1561 tipas *Dvi tris nakties miego nemiegojai*).
 24. *Kelvaltelė* – valtis, laivelis. „Lietuvių kalbos žodyne“ pateiktas vienintelis pavyzdys iš šios V. Kalvaičio užrašytos dainos (LKŽ, 1959, p. 552). Leskyno dainų rinkinyje randame dar vieną tik šiam kraštui būdingą leksemą – *reizvalužė* (*Reizvaluže važiuosiu* (Le 12). Tai hibridas iš vokiečių *Reise* ‘kelionė, keliavimas’ ir lietuvių *valtis*.
 25. Daina žinoma tik pamario krašte. Šilutės apylinkėse užrašyti keturi variantai (D 1562 tipas *Žalioj lygioj lankelėj*).
 26. Variantuose metų kiekis įvairus (Penkis metus auginau, / o ši šeštą metelį... TD VII 2). Auginimas du tris (penkis) metelius gali atspindėti ir sužadėtuvių tradicija. Pasak S. Baltramaičio, „neretai atsitinka, kad mergina ir vaikinai, davę vienas kitam žodį, laukia penketą ar daugiau metų, kad galėtų susituokti“ (Балтрамайтис, 1877, c. 2 – 3).
 27. Užrašyti 107 variantai. V. Kalvaičio tekstas priklauso tik Mažojoje Lietuvoje užrašyti 9 variantų versijai (V 1025).
 28. Egzogamija – pirmą kartą visuomenės paprotys, draudęs santuokas tarp tos pačios giminės vyrų ir moterų.
 29. N. Strakauskaitė, aptardama kopininkų ir žemininkų santykių raidą, pastebi, kad Kuršių nerijos gyventojai (kopininkai), kurdami šeimas, pirmenybę teikdavo vietiniams, tačiau ir iš kito marių kranto čia atvykdavo piršlių (Strakauskaitė, 2001, p. 91).
 30. V. Kalvaitis aiškina, jog *šluops* (šlups) yra iš medžio iškirstas laivas – lovys, gelda. LKŽ teigiama, jog *šliūpas* – iš medžio išskaptuota valtis, eldija (LKŽ, 1991, p. 1). Šį žodį mini jau A. Beczenbergeris (Bezenberger, 1882 – 2, p. 183). Plg. olandų *sloop* „vienstiebis karo burlaivis su dviem burėmis“, rusų *шлюп*, anglų *sloop* ir t. t. Pasak A. Veličkos, *šliūpas* – tai burinio laivyno laikų karo laivas, dydžiu – tarp korvetės ir brigo, dažniausiai vienstiebis su dviem burėmis (Velička, 1991, p. 364).
 31. Daina užrašyta Priekulės parapijoje iš Klumbaituko. Čia užrašytas ir dar vienas šios dainos variantas. Daina išspausdinta ir LLD 8 502.
 32. Darbo daina (D 166), sukurta ir paplitusi Mažojoje Lietuvoje. Užrašyta 12 variantų.
 33. Tai vienas iš meilės dainos *Ežere vanduo lūliavo* (M 881) variantų. Daina sukurta ir paplitusi Mažojoje Lietuvoje (išskyrus vieną variantą, užrašytą Biržuose). Užrašyti 8 variantai. Dar spausdinta KlvD 43, 44, NLV 153, BDB 271.
 34. Panaši situacija apdainuojama ir Kalevaloje. Pahjolos mergelė sutinka tekėti už Veinemeino tik tada, kai šis iš verpstės gabalėlių padarys laivą ir nuleis jį į vandenį, nei rankomis, nei kojomis neprisilietęs (Kalevala, 1972, p. 49).
 35. Apie herojaus išmėginimų pobūdį įvairių žanrų pasakose yra rašiusi B. Kerbelytė (Kerbelytė, 1998, p. 76 – 86).
 36. Pasak M. M. Makovskio, indoeuropiečių kalbose pastebima tam tikra grandinė reikšmių: judėti > upė, vanduo > gimimo simbolis > siela (žmogus) > naujas (prisikėlęs gyvenimui iš mirties arba perėjęs iš gyvenimo į mirtį) (Маковский, 1996, c. 194).
 37. A. Sabaliauskas mano, kad lietuvių *laivas* galėtų būti kildinamas iš skandinavų *hlaiva* ‘kapas’. Prasmės pasikeitimas grindžiamas tuo, kad senovės skandinavai mirusiuosius laidodavo (degindavo) laivuose (Sabaliauskas, 1994, p. 186).
 38. Vienas iš žvejų dainos *Augo sode klevelis* (D 1572) variantų. Daina paplitusi visoje Lietuvoje. Užrašyta 313 variantų.
 39. Daina užrašyta 1957 metais iš 63 metų Rusnės žvejų artelės liaudies choro dainininkės E. Griškaitienės.
 40. Lietuvoje iki pat XX amžiaus vidurio kai kur vietoj Joninių laužo buvo plukdoma deganti dervuota valtis (Merkienė, 1997, p. 358; Lietuvių XIV, 1958, p. 101 – 102). Rusnės žvejai senoje valtyje arba ant tam skirto plausto sukraudavo deringų rąstų laužą, o dreverniškiai degindavo valtį su iškeltomis burėmis (EŽ, 2001, p. 207 – 208).
 41. Net ir dabar Švedijoje pranešimuose apie mirtį vartojami senieji religiniai simboliai, dažniausiai – laivelis su iškelta bure (Swahn, 1998, p. 8).
 42. Padavimas užrašytas iš 62 metų I. Repšio. 1927 metais užrašė E. Repšytė.
 43. Padavimas užrašytas Kalbutiško k. (Dusetų vls., Zarasų apskr.) iš 56 metų F. Drusio. 1926 metais užrašė B. Zaleskis.
 44. Pavyzdžiui, graikų mitologijoje keltininkas Charonas valtimi perkelia mirusiuosius per Stikso upę, už kurios yra mirusiųjų pasaulis. Pagal egiptiečius, saulės dievas Ra dieną burine valtimi plaukia dangumi, o naktį nakties valtimi – per požemio karalystę (Simbolių, p. 292; Veličkienė, 1998, p. 129). Persikėlimas per upę valtimi – laidotuvių ritualo (kurį atlieka vyrai) dalis Naujojoje Gvinėjoje (Путилов, 1980, c. 296), kurios gyventojai tiki, kad sielų kelionė į mirusiųjų pasaulį baigiasi tik tada, kai išpušta kanoja persikelia per Flai upę. Mirusių papuasų sielos keliauja realiu maršrutu (sudarytu pagal vietos gyventojams gerai pažįstamus orientyrus), kurio gale medis. Prie jo pririštos kanojos. Vėlės sėda į kanojas, nupjauna virves ir leidžiasi Sepos upe žemyn į mirusiųjų karalystę (Путилов, 1980, c. 282; Ермина, 1984, c. 60 – 74). Siužetai, kuriuose motina siuva valtelę, o iš ašarų srovinga upelė, sodina į valtelę savo sūnelį, plukdo į gimtą šalėlį, ten laiduoja, žinomi ir slavams (Ермина, 1984, c. 197). Ibin Fadlanas, X a. pradžioje aprašęs kelionę pas pavolgio bulgarus, pasakoja ir apie regėtus laidotuvių papročius: neturtingam žmogui mirus, padaro nedidelį laivelį, paguldo į jį mirusįjį ir sudėgina. O turtingam ir kilmingam laive įrengia patalpą, iškloja ją audiniais, prineša maisto, ginklų; sukaipo du šunis, dvi karves, du arklius, vištą ir gaidį, įveda merginą ir tik tada sudėgina (Крачковский, 1939, c. 80 – 84).
 45. Biržulio ežere buvusioje Spigino saloje (Telšių r.) rastas mezolito laikotarpio kapas (Butrimas, 1988). Archeologai linkę manyti, kad vienos žmonių bendrijos mirusiuosius stengėsi laidoti kuo toliau nuo gyvųjų, o kitos, priešingai, mirusiuosius norėdavo kaip kolektyvo narius laikyti arčiau savęs (Vaitkunskienė, 1995, p. 24).

46. K. Būga *laivą* kildino iš lietuvių *lovio* (Būga I, 1958, p. 309). Toks sugretinimas įmanomas ir dėl išorinio panašumo, ir dėl pavadinimo, nes primityviausias luotas, kirviu iškiristas iš medžio kamieno, loviu buvo ir vadinamas. Akivaizdu, kad pirmieji luotai ir karstai (taip pat skobtiniai) išore nedaug kuo skyrėsi.
47. Meilės dainos *Vai jojau jojau* (M 980) variantas. Daina itin paplitusi Suvalkijoje ir Dzūkijoje. Užrašyta 117 kartų. Cituotas variantas yra iš tų, kurių beveik pusė užrašyta Mažojoje Lietuvoje. Spausdinta RD II 89, NLV 372, BDB 275, PKD 77.
48. Daina užrašyta 1960 metais iš Marijos Klingerienės, gimusios 1882 metais ir iki pat mirties gyvenusios Giruliuose. Daina išspausdinta ir „Lietuvinių žodyje“ (LŽ 114). Nors ta pati ir pateikėja, ir įrašas, tačiau dainų tekstai skiriasi.
49. P. I. Kušneris gegutę linkęs sieti su Žemynos kultu. Jis taip pat pastebi, kad du paukščiai ant krikštų, matyt, vaizduoja balandžius. Jų atsiradimą vietoj gegučių aiškina senosios pasaulėžiūros nykimas (Kušner, 1991, c. 85).
50. Kl dainų tipai 101 – 113 *Mergelė nenori eiti už seno, nemielo*.
51. Vestuvių ir laidotuvių gretinimas akivaizdus ir laidotuvių raudose:
- ...o suprašiau visą giminėlę su varpeliais, su vargonėliais ant savo dukrelės mergvakarėlio...
 - Būk palugni, būk pakarni, o palenk galvelę visiems draugams, visiems kaimynėliams, kurie tau kelelius taisys....
 - Pasikloniokis visoms giminėlėms, kurios susirinko <...> skirkis pulkelį, rinkis parėdkėlę...
 - Mano dukrele, vėlių marte! O aš išleisiu į vėlių marteles, jau aš nesugrįšiu, jau aš nematysiu...
 - O katros išleidžia į svetimą šalelę, į žmonių marteles, o aš savo dukrelę į aukštą kalnelį, į sierą žemelę, į vėlių marteles. JLD 1190.
52. Mirus netekėjusiai merginai ar nuotakai, visoje Lietuvoje buvo pīnami vainikėliai iš rūtų, o Mažojoje Lietuvoje iš mirtų (KUTRF 444). Vainikėlius mergaitei uždėdavo ant veliūmo (KUTRF 470), ant galvos (KUTRF 444), ant grabelio (KUTRF 463), o kartais prikaldavo prie grabelio galo (KUTRF 471).
53. E. Korzonaitė straipsnyje „Keli sakmių ir papročių sąveikos aspektai“ pateikia istorinių ir etnografinių šaltinių, kurie liudija šoki būvus sudėtine laidotuvių bei mirusiųjų paminėjimo ritualų dalimi ne tik lietuvių, bet daugelio kitų tautų (baltarusių, ukrainiečių) papročiuose (Korzonaitė, 2000, p. 48). Kai kurių tyrinėtojų teigimu, tokie šokiai turėjo mirusiojo vėlei palengvinti perėjimą į kitą pasaulį (R. Kulikauskienė, 1988, p. 23; Urbanavičienė D., 1992, p. 15).
54. Apie veiksmoždzio *bėgti* reikšmes Mažosios Lietuvos dainose jau rašyta (žr. Balsys, 2000 – 1, p. 235 – 236).
55. 1389 m. parašytame Philippe de Mezieres traktate „Senojo maldininko sapnas“ aprašomos lietuvių karaliaus laidotuvės. Čia deginimo ritualui iš eglinių rąstų padarydavo būstą, kuriame ant žirgo būdavo pasodinamas karalius ir į kurį įžengdavo vienas iš jo palydovų („gera valia įžengdavo į medinį narvą“), pasiryžęs lydėti karalių į rojų (BRMŠ, 1996, p. 452).
56. Turimas omeny vienuolio Nestoro maždaug 1113 m. rašytas metraštis „Povestь временных лет“ (Povestь, 1950).

LITERATŪRA:

- Balsys R. (2000 – 1). Apie vieną Mažosios Lietuvos žvejų dainą // Tautosakos darbai. – 2000, T. XII (XIX).
- Balsys R. (2000 – 2). Lietuvių ir latvių žvejų dainos: sąsajos ir skirtumai // Tautosakos darbai. – 2000, T. XIII (XX).
- Balsys R. (1998). Vandens simbolika vestuvių papročiuose // Jūrės marės lietuvininkų gyvenime. – Klaipėda, 1998.
- Балтромайтис С. (1877). Литва, вып. 1.– 1877. Свадьба. – С. Петербург, 1877.
- Beresnevičius G. (1990). Dausos. – Klaipėda, 1990.
- Beresnevičius G. (1998). Kosmosas ir šventvietės lietuvių ir prūsų religijose. – Kaunas, 1998.
- Būga K. (1958 – 1961). Rinktiniai raštai. – T. I – III. – Vilnius, 1958–1961.
- Čerbulėnas K. (1995). Pajūrio lietuvių antkapiai. Lietuvinių kraštas. – Kaunas, 1995.
- Demeter T. (1993). Germanų ir keltų sakmės bei legendos. – Vilnius, 1993.
- Dulaitienė – Glemžaitė E. (1958). Kupiškėnų senovė. – Vilnius, 1958.
- Ерѣмина В. И. (1984). Историко этнографические истоки мотива вода – горе // Фольклор и этнография. У этнографических истоков фольклорных сюжетов и образов. – Ленинград, 1984.
- Федомов М. Е., Сумникова Т. А. (1985). Хрестоматия по древнерусской литературе. – Москва, 1985.
- Galvydis J. (1980). Senųjų tikėjimų formos ir kultai. – Vilnius, 1980.
- Gennep A. (1960). Arnold van Gennep. The Rites of Passage. – USA: The University of Chicago Press, 1960.
- Gimbutienė M. (1994). Senovinė simbolika lietuvių liaudies mene. – Vilnius, 1994.
- Glagau O. (1970). Lietuvinių buitį ir būdas // Lietuvinkai. – Vilnius.
- Grumadaitė R. (1998). Vandens motyvas pamario krašto dainose // Jūrės marės lietuvininkų gyvenime. – Klaipėda, 1970.
- Kalevala (1972). Kalevala. Vertė Justinas Marcinkevičius. – Vilnius, 1972.
- Кавтаский Л. С. (1974). Пережитки обрядов, причитаний и песен, связанных с древним мордовским обычаем имитации свадьбы при похоронах умершей девушки. Фольклор и этнография. Обряды и обрядовый фольклор. – Ленинград, 1974.
- Kerbelytė V. (1998). Herojų išmėginimų ypatumai skirtingų žanrų pasakose // Tautosakos darbai. – 1998, T. VIII (XV).
- Kerbelytė V. (1997). Liaudies pasakos prasmė. – Vilnius, 1997.
- Кербелите Б. (1997). Древо жизни: к вопросу о реконструкции фольклорных образов. // Секс и эротика в русской традиционной культуре. – Москва, 1997.
- Klimka L. (1997). Ant aštuonių kampačių: kosmologija L. Rėzos užrašytose dainose // Lietuvos dangus. – Vilnius, 1997.
- Korzonaitė E. (2000). Keli sakmių ir papročių sąveikos atvejai // Tautosakos darbai. – 2000, T. XIII (XX).
- Крачковский И. Ю. (1939). Путешествие Ибн – Фадлана на Волгу. Перевод и комментарий под редакцией академика И. Ю. Крачковского. – Москва – Ленинград, 1939.
- Kulikauskienė R. (1988). Mūsų protėvių laidosena: kai kurie interpretavimo momentai // Mokslas ir gyvenimas. – 1998, Nr. 11.
- Kursīte J. (1996). Latviešu folklorā mītu spoguļi. – Rīga, 1996.
- Кушнер (Кнышев) П. И. (1991) Этническое прошлое юго-восточной Прибалтики. Опыт исторического изучения этнической территории. – Вильнюс, 1991.
- Laurinkienė N. (1990). Mito atšvaitai lietuvių kalendorinėse dainose. – Vilnius, 1990.
- Lietuvių (1953 – 1985). Lietuvių enciklopedija. – T. I – XXXVII. – Boston, 1985.
- Маковский М. М. (1996). Сравнительный словарь мифологической символики в индоевропейских языках. – Москва, 1996.
- Merkienė R. (1997). Kalendoriniai papročiai vakarų ir pietų Lietuvoje: etninės kultūros bendrybės ir savitumai // Vakarų baltai: etnogenezė ir etninė kultūra. – Vilnius, 1997.
- Mitologijos (1997). Mitologijos enciklopedija. – T. 1. – Vilnius, 1997.
- Mitologijos (1999). Mitologijos enciklopedija. – T. 2. – Vilnius, 1999.
- Повесть (1950). Повесть временных лет. – Москва – Ленинград, 1950.
- Путилов Б. Н. (1980). Миф – обряд – песня Новой Гвинеи. – Москва, 1980.
- Rēza L. (1958). Lietuvių liaudies dainų tyrinėjimas // Lietuvių liaudies dainos. – T. 1. – Vilnius, 1958.
- Русский (1996). Русский народ. Его обычаи, обряды, предания, суеверия и поэзия. – Ростов на Дону, 1996.
- Sabaliauskas A. (1994). Iš kur jie? Pasakojimas apie žodžių kilmę. – Vilnius, 1994.
- Sauka D. (1970). Tautosakos savitumas ir vertė. – Vilnius, 1970.

- Sauka L. (1968). Lietuvių vestuvinės dainos (XIX a. – XX a. pradžia) // Literatūra ir kalba. – 1968, T. IX.
- Simbolių (1996). Simbolių žodynas. – Vilnius, 1996.
- Соколов Б. М. (1926). Экскурсы в область поэтики русского фольклора // Художественный фольклор. – Москва, 1926.
- Соколова В. К. (1977) Об историко-этнографическом значении народной поэтической образности (Образ свадьбы – смерти в славянском фольклоре) // Фольклор и этнография. Связи фольклора с древними представлениями и обрядами. – Ленинград, 1977.
- Sruoga V. (1949). Lietuvių liaudies dainų rinktinė. – Kaunas, 1949.
- Stundžienė B. (2000). Dėl skaičiaus paskirties dainose // Tautosakos darbai. – 2000, T. XII (XIX).
- Stundžienė B. (1999). Vandens prasmės lietuvių dainose klausimu // Tautosakos darbai. – 1999, T. XI (XVIII).
- Swahn J. O. (1998). Vidurvasario karštis, vėžiai ir Liucijos diena. Švenčių papročiai Švedijoje. – Värnamo, 1998.
- Топоров В. Н. (1980). Древо мировое // Мифы народов мира. – Т. 1. – Москва, 1980.
- Топоров В. Н. (1971). О структуре некоторых архаических текстов, соотносимых с концептом мирового древа // Труды по знакомым системам. – Тарту, 1971.
- Urbanavičienė D. (1992). Apeiginis judesys laidotuvėse ir mirusiųjų paminėjimuose // Liaudies kultūra. – 1992, Nr. 4.
- Urbutis V. (1981). Baltų etimologijos etiudai. – Vilnius, 1981.
- Vaitkunskienė L. (1995). Archeologiniai šaltiniai apie baltų mitologijos chtoniškąjį pasaulį // Senovės baltų kultūra. Dangaus ir žemės simboliai. – Vilnius, 1995.
- Velička A. (1991). Jūreivystės žodynas. – Klaipėda, 1991.
- Veličkienė A. T. (1998). Ariadnės siūlas. Antikos mitai ir legendos. – Vilnius, 1998.
- Vėlius N. (1989). Mitologinė Kūčių – Kalėdų švenčių semantika // Krantai. – 1998, vasaris.
- Vėlius N. (1983). Senovės baltų pasaulėžiūra. – Vilnius, 1983.
- Vyšniauskaitė A., Kalnius P., Paukštytė R. (1995). Lietuvių šeima ir papročiai. – Vilnius, 1995.
- Zubavičiūtė A. (1999). Lietuvių dainos apie vadavimą ir jų paralelės Europos tautų baladėse // Tautosakos darbai. – 1999, T. XI (XVIII).
- KI Lietuvių liaudies dainų katalogo kalendorinių apeigų dainų skyrius. Misevičienė V. // Darbo dainos. Kalendorinių apeigų dainos. Lietuvių liaudies dainų katalogas. – Vilnius, 1972.
- KlvD Kalvaitis V. Prūsijos Lietuvių dainos. – Vilnius, 1998.
- KUTRF Klaipėdos universiteto Humanitarinių mokslų fakulteto tautosakos rankraštyno fonoteka.
- Le Litauische Volkslieder aus dem gegend von Wilkischken gesammelt von A. Leskien. – Strasburg, 1882.
- LFCh Lietuvių folkloro chrestomatija. Sudarė Br. Kerbelytė, Br. Stundžienė. – Vilnius, 1996.
- LKŽ Lietuvių kalbos žodynas. – T. I – XIX. – Vilnius, 1956 – 1999.
- LLD Lietuvių liaudies dainynas. – T. 1 – 15. – Vilnius, 1983 – 2000.
- LTdz Latviešu Tautasdziesmas. – 1–5 sēj. – Rīga, 1979 – 1984.
- LTRn Lietuvių tautosakos rinktinė. – Vilnius, 1954.
- LTU Lietuvių tautosaka, užrašyta 1944–1956. – Vilnius, 1957.
- LŽ Lietuvininkų žodis. – Kaunas, 1995.
- M Lietuvių liaudies dainų katalogo meilės dainų skyrius. Mažiulienė E. // Jaunimo dainos. Meilės dainos. Lietuvių liaudies dainų katalogas. – Vilnius, 1986.
- NLV Litauische Volkslieder, Gesammelt, kritisch bearbeiten und metrisch übersetzt von G. H. F. Nesselmann. – Berlin, 1853.
- PKD Klaipėdiškių dainos. Surinko Jons Pakalniškis. Išleido A. Bruožis. – Vilnius, 1908.
- RD I Rėza L. Lietuvių liaudies dainos. – T. I. – Vilnius, 1958.
- RD II Rėza L. Lietuvių liaudies dainos. – T. II. – Vilnius, 1964.
- SIS Sutartinės. Daugiabalsės lietuvių liaudies dainos. Sudarė ir paruošė Z. Slaviūnas. – Vilnius, 1958 – 1959.
- V Lietuvių liaudies dainų katalogo vestuvininių dainų skyrius. Kazlauskienė B. Vestuvinės dainos. Jaunosios pusėje. Lietuvių liaudies dainų katalogas. – Vilnius, 1976. Kazlauskienė B. Vestuvinės dainos. Jaunojo pusėje. Lietuvių liaudies dainų katalogas. – Vilnius, 1977.

SANTRUMPOS

- Arch Archiv für slavische Philologie. – T. 1 – 42. – Berlin, 1876 – 1929.
- BDB Dainu Balsai. Melodien litauischer Volkslieder mit Textübersetzung, Anmerkungen und Einleitung <...> herausgegeben von Christian Bartsch. – Heidelberg, 1886 – 1889.
- Bj Bėgau jūružėm. Klaipėdos krašto dainos. – Klaipėda, 1997.
- BsV Iš gyvenimo vėlių bei velnių. Surinko J. Basanavičius. – Vilnius, 1999.
- BRMŠ Baltų religijos ir mitologijos šaltiniai. T. I. Sudarė N. Vėlius. – Vilnius, 1996.
- D Lietuvių liaudies dainų katalogo darbo dainų skyrius. Misevičienė V. Darbo dainos. Kalendorinių apeigų dainos // Lietuvių liaudies dainų katalogas. – Vilnius, 1972.
- EAMD Ežeras ant milžino delno. Lietuvių liaudies padavimai. Sudarė N. Vėlius. – Vilnius, 1995.
- EŽ Eisim žvejoti. Tautosakos ir papročių rinktinė. Parengė I. Nakiėnė, D. Kubiliūtė. – Klaipėda, 2001.
- JLD Lietuviškos dainos. – T. 1 – 3. Užrašė A. Juška. – Vilnius, 1954.
- JSD Lietuviškos svodbinės dainos, užrašytos Antano Juškos ir išleistos Jono Juškos. – Vilnius, 1955.
- K Lietuvių liaudies dainų katalogo karinių istorinių dainų skyrius. Jokimaitienė P., Kazlauskienė B. // Istorinės – socialinės dainos. Lietuvių liaudies dainų katalogas. – Vilnius, 1980.
- KDLD Krėvė–Mickevičius V. Dainavos krašto liaudies dainos. – Kaunas, 1924.

The Symbol of the Ship in the songs of the coastal area

Rimantas BALSYS

The image of building/creating/making and sailing a ship is characteristic of different types and genres of the songs across all Lithuanian regions. In the songs of Lithuanian Minor's fishermen the aforementioned image may be interpreted as: 1) a symbol of wedding / life; 2) a symbol of funeral / death; 3) a symbol of wedding/ life – funeral/death; 4) a realia of fishermen's life.

Changes in the semantics of the image of building/creating/making and sailing a ship testify to the fact (as compared with the oldest and the latest recordings) that the previous meanings of these images became eroded whereas the realistic ones come to prominence – life and death paradigms. Such changes witness to the alteration of death and the after world life in fishermen's tradition.

Klaipėdos universitetas,
H. Manto 84, LT-5808 Klaipėda
El. p. balrimantas@one.lt

Gauta 2002 06 22, įteikta spaudai 2003 03 07